

Vladimir DUGAČKI

A CENTENARY OF THE RED CROSS IN CROATIA

The Red Cross in Croatia began functioning during the Austro Hungarian occupation of Bosnia and Herzegovina. The special committees ministering to the wounded and sick in war established in 1878 (in Zagreb on August 20th and in Zadar on September 20th) gradually grew into Red Cross societies. Since at that time Croatia was divided into four regional units („the kingdom of Croatia and Slavonia“, the town of Rijeka and the Austrian provinces Dalmatia and Istria), the foundation and activities of the Red Cross in these regional units are discussed separately. The Red Cross was the most active during World War I, when many Red Cross hospitals were funded. This presentation of the initial Red Cross activities in Croatia ends with the foundation of a common Red Cross Society covering the whole territory of Yugoslavia in 1921.

(Rad je Uredništvo primilo 31. II 1983. god.)

Erich ROSENZWEIG

DUBROVAČKI RENESANSNI MEDICUS AMATUS LUSITANUS
USTANOVLJUJE SMRT ZBOG INFARKTA SRCA

U mjestu Castelo Branco u Portugalu rođen je 1511. god. Joao Rodrigues, kasnije poznat pod imenom Amatus Lusitanus. Radi vjerske netrpeljivosti u zemlji, a bio je maran, poslije studija medicine, morao je napustiti rodni kraj. Studirao je na glasovitim učilištima u Salamanki, Santaremu i Lisabonu, i kao svršeni medicus, prvo je krenuo u Holandiju, a zatim u Italiju, te boravio u Mlecima, Firenci, Rimu, Pezaru, Ankonu i Ferari. Ovdje je neko vrijeme bio na sveučilištu profesor anatomije.

U svim mjestima boravka bavio se stručnim radom na polju sveopće medicine te pisao i objavljivao marljivo svoje liječničke radove i uspjehe. Tako su mu nastale i knjige „Centuriae“ u 7 tomova, u kojima se u svakoj spominje liječenje od po stotinu bolesnika o kojima u „sholijama“ (učena razlaganja) daje svoje komentare.

God. 1556., poslije raznih boravišta, dospije na poziv Dubrovačke Republike da preuzme mjesto gradskog liječnika i u naš Dubrovnik. Tu je radio i liječio sa velikom marljivošću i uspjehom u gradu i bližoj i daljoj okolini sve kojima je kao liječnik bio potreban. Kirurško djelovanje je bio napustio, ali se tim više bavio praktičkim internističkim radom, i kao izumitelj i pronalazač medicinskih pomagala, te se iskazao kao vanredan dijagnostičar i terapeut.

Umro je 1559. god. u Solunu, lijećeci bolesnike oboljele od kuge, u svojoj 48. god. života.

Navešćemo njegovu dobru dijagnostičku umješnost prema jednoj njegovoj zabilježbi iz dubrovačke VI „Centurije“, nazvane „Centuria Ragusina“ i 62. kuracije sa sholijom, koju je obilježio sa: „de repentina morte ex syncope, non vero ex apoplexia“, god. 1557. On piše:

„Jednoga sam dana bio pozvan velečasnom Opatu sa otoka Lokruma, koji je otok udaljen jednu ili dvije milje od Dubrovnika. Dok je bio zdrav i dobro se osjećao, te sa ljudima razgovarao, često se žalio na bol srca i u predjelu iznad srca (repente cor illi dolore dixit, ac subito supra cordis regionem). Prihvativ se tako jednom prilikom naglo rukom, naprasto je pao i srušio se na zemlju, ali se samo lako ozlijedio. Izgubio je naglo svijest (animae facultatibus), kako sam saznao. Njemu sam bio pozvan; proglasili smo ga mrtvim i rekli da je umro, jer ne samo da nije imao bila (pulsa) na zapešću (doručju) i na slijepoočnicama, nego se također niti nad srcem nisu mogli čuti udarci. Da bismo zadovoljili prisutne ljude, koji nisu baš bili uvjereni da je mrtav i da bi im to dokazali, stavili smo mu pod nos zapaljenu svijeću, čiji se plamen nije micao, odnosno posve je mirovao. Jednako kao što se pred usta stavljeno čisto ogledalo nije orosilo, odnosno zamaglilo. Niti se u staklenoj posudi, vrhom napunjenoj vodom i postavljenoj mu na prsa, ona nije ništa micala ni pomakla. Tada smo naredili da ga se slijedeći dan još ne

ukopa, što, ako bi bilo potrebno, još da se odloži i za treći dan. Preporučio sam, kako i sami znate, jer se u vremenu od 72 sata završe u micanju sve ljudske snage, a to se zbiva u vremenu od tri dana".

Završiv u samoj kuraciji navedenu zabilježbu o smrti Opatu, daje Amatus Lusitanus u nastavku kuracije, odnosno u svojim uobičajenim „sholijama“, tumačenje o razlici smrti uslijed infarkta srca od smrti od apopleksije mozga, koju su ljudi smatrali uzrokom naprasnoj Opatovoj smrti. On opisuje:

„Neki su ljudi tvrdili da je taj Opat umro zbog apopleksije, ali pravi je uzrok posve siguran da je umro od sinkope zbog popuštanja srca tj. gubitaka svijesti uslijed smanjenja krvotoka u mozgu uzrokovanom zastojem srčanog rada, i raspadanja duše od nekog zatrovanja humora ili dapače radi začepjenja nekog dijela srca, jer ti znaci to potvrđuju. U prvom redu, budući da je bolovao od srca i — kako je poznato od Hipokrata — da se kaže da gdje ima boli, ima tamo i bolesti u drugome redu nije se zapazila na ustima pjena, nije postojalo niti kakvo iskrivljenje usta pa niti grčenje udova. Usta su mu ostala, dapače, gotovo otvorena, tako da nije imao niti stisnute zube, pa da se pravo kaže, nije radi oštećenih živaca nipošto naglo i iznenada umro od apopleksije, nego mnogo više radi prvotno postojeće afekcije srca. Stoga, ukoliko je netko živčano napetiji, to tim lakše može pasti u jaku apopleksiju, koja napada na kojejkakve udove i žile i njihovo povlačenje, što mi i ne moramo uočiti jer se to znade i zatajiti; ali ipak apopleksija ne može postojati bez oduzeća tj. napadanja mozga i živaca, što se to prvi ovoj njegovoj nagloj i nenadanoj smrti i nije niti pokazalo. Radi toga, dok je ono srce boljelo, a živci izgleda da nisu bili popustili, čini se da je mnogo ispravnije ustvrditi i da se ozbiljno može reći da je umro zbog srca, koje je loše radilo, nego zbog apopleksije mozga".

Evo ovako je, posve točno, prvo opisan i ispravno razlučen srčani napad kao i uzrok smrti zbog koronarne tromboze, od drugoga suprotnog mišljenja, da je smrt nastala uslijed apopleksije udara, za kojeg nisu postojali odgovarajući znaci. Evo kako to čvrsto opovrgava liječnik praktičar Amatus Lusitanus.

LITERATURA:

¹ *Curatationum Medicinalium Amati Lusitani medici physici praestantissimi Centuriae duae Quinta videlicet ac sexta*, Venetiis, Ex Officina Valgrisia, MDLX.
— ² Jeremić R., Tadić J., *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika*, II. Biblioteka Centralnog higijenskog zavoda, Beograd, 1939. — ³ Rešetar J., *Amatus Lusitanus, dubrovački ljekar 16. vijeka*, Brankovo kolo, Srijemski Karlovci, 1900, 34—41. — ⁴ Glesinger L., *Amatus Lusitanus i njegov liječnički rad u Dubrovniku*, Biblioteka jevrejskog narodnog kalendara, Zagreb—Beograd, 1940; *Dubrovački liječnik Amatus Lusitanus*. Jevrejski istorijski muzej, Zbornik 1, Beograd, 1971, 311. — ⁵ Leibowitz J., *Obstruction in the Heart*, Revue d'Histoire de la Medicine Hebraïque, Paris, 1952, 1560. — ⁶ Salomon M., *Zschrift für Klin. Med.* Berlin, 1907, 41, 42.

Erich ROSENZWEIG

RENAISSANCE MEDICUS AMATUS LUSITANUS IN DUBROVNIK MAKES THE DEATH OF INFARCTUS

Renaissance medicus Amatus Lusitanus in Dubrovnik makes a difference between the death of infarctus and apoplexia.

(Rar je Uredništvo primilo 30. VII 1984. god.)

Berislav M. BERIĆ

PRILOG MARŠALA MARMONT-A TAKTICI I ORGANIZACIJI ZBRINJAVANJA RANJENIKA I BOLESNIKA U NAŠIM KRAJEVIMA ZA VREME NAPOLEONOVSKIH RATOVA

Napoleonov vojskovođa i general Auguste-Frédéric-Louis Viesse de Marmont (Chatillon sur Seine, Bourgogne 20. VII 1774 — Venecija 22. VII 1852) (slika br. 1) bio je u našim krajevima u vremenu od 1806. do

Slika br. 1. Auguste-Frédéric-Louis Viesse de Marmont (1774—1852), vojvoda Dubrovnika, maršal Francuske (Paulin Guérin, Versailles).

1811. god., prvo kao zapovednik Dalmacije (1806), zatim vojvoda Dubrovnika (Duc de Raguse, 1807), maršal Francuske i Generalni guverner